

KATEKUMENAT I NJEGOVO OŽIVLJAVANJE U SLOVENIJI

Primljeno:
25. 8. 2012.

Pregledni
rad

UDK 265.1-
053.8(497.4)

TADEJ STEGU

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani
Poljanska c. 4, p. p. 2007, 1001 Ljubljana
Slovenija

Sažetak

Uvođenje u kršćanstvo u prvotnoj je Crkvi bilo učinkovito u ustanovi katekumenata. S pojavom sekularizacije i sve većom dekristijanizacijom društva Crkva nanovo susreće ljude koji Krista ne poznaju. Posljednjih smo godina i u Sloveniji svjedoci ponovnog uspostavljanja katekumenata za odrasle koji žele ući u Crkvu. U procesu ponovnog uvođenja katekumenata značajnu ulogu ima Plenarni sabor, koji prihvaća smjernice Drugoga vatikanskog koncila i novije dokumente sveopće Crkve o katehezi. Na temelju produbljene analize vjerskog stanja u Sloveniji daje naputke za crkveno djelovanje sljedećih godina. U pogledu katekumenata on preporučuje neke promjene, koje ovaj članak podrobnije prikazuje. Proces uvođenja katekumenata odraslih u praksu i upute Slovenske biskupske konferencije naznačuju da je Crkva u Sloveniji svjesna važnosti uvođenja odraslih u kršćanstvo i da, sučeljena s izazovima sekularizacije i dekristijanizacije, traži puteve koji će odraslima omogućavati obraćenje i rast u vjeri.

Ključne riječi: katekumenat, krštenje, odrasli, Opći sabor Crkve u Sloveniji, uvođenje u kršćanstvo

0. UVOD

Posredovanje vjere i rast pojedinca u vjeri imali su ključno značenje za prvotnu Crkvu, jer je živjela i rasla u okolini koja joj nije bila sklona. Odluka da se postane ili ostane kršćaninom posebno je u doba progonstava često značila odlučivanje između otpada od vjere s jedne strane i oduzimanja imanja, progonstva, mučenja i okrutne smrti s druge. Kršćanima su ostajali samo oni koji su znali komu su i zašto vjerovali. Uvođenje u kršćanstvo u ustanovi katekumenata u to doba bilo je učin-

kovito, jer se – unatoč nekima koji su otpali od vjere – Crkva brzo proširila po gotovo čitavom tada poznatom svijetu. Masovnim krštavanjem djece i postupnim nestajanjem katekumenata zbog uvođenja drugih katehetskih metoda počela je nestajati i kateheza odraslih.

S pojavom sekularizacije i sve većom dekristijanizacijom društva u novije doba Crkva ponovno i u Europi susreće ljude koji Krista uopće ne poznaju ili su prema njemu ravnodušni. Na početku trećeg tisućljeća primjećujemo kako je okruženje

u kojemu živi današnja Crkva sve sličnije okruženju u kojem su živjeli kršćani prvih stoljeća.¹ Već je Drugi vatikanski koncil i za područje kateheze označio preokret koji dobiva nove dimenzije u doba poslije Koncila: ponovno se naglašava vrijednost kateheze odraslih, koja postupno sve više zauzima prvo mjesto. To danas važi za ljude koji ne poznaju Krista a željeli bi ući u zajedništvo Crkve: Crkva takve poziva na put katekumenata koji se nadahnjuje katekumenatom prvotne Crkve. Ovdje ukratko ističemo neke bitne novosti tog uvođenja, koje mogu olakšati ponovno uvođenje katekumenata u naše doba. Prikazat ćemo proces ponovnog uvođenja katekumenata u Sloveniji nakon Drugoga vatikanskog koncila. Analizirajući razvitak suvremenog katekumenata u Sloveniji, ne možemo previdjeti značajnu ulogu Općeg sabora Crkve u Sloveniji. Radi se o procesu započetom 1997. godine odlukom Slovenske biskupske konferencije, koji je formalno završen konačnim dokumentom krajem 2001. godine.² Dokument prihvaća smjernice Drugoga vatikanskog koncila i dokumenata sveopće Crkve nakon njega i pomoću produbljene analize vjerske situacije u Sloveniji daje naputke za djelovanje Crkve u Sloveniji sljedećih godina. U pogledu katekumenata dokument nudi nekoliko prijedloga koje ovdje iznosimo. Ujedno prikazujemo i nove smjernice, koje nastaju na temelju najnovijih iskustava voditelja katekumenata.

1. KRŠĆANSKA INICIJACIJA U PRVOTNOJ CRKVI

Premda se u Novom zavjetu ne uočava već institucionalizirani oblik kateheze, ipak otkrivamo da je Crkva već od svojih početaka odredila neke temeljne zahtjeve za primanje sakramenata, posebice krštenja. Iako katekumenat ili uvođenje u kršćan-

stvo još nije opisan kao cjelovit proces, u evanđelju postoji niz kateheza koje se mogu shvatiti samo u kontekstu katekumenata.³ U počecima Crkve krštavaju se odrasli, ponajviše oni koji dolaze iz judaizma, odmah nakon kraćeg navještaja (kerigme).⁴ Od prvog blagdana Duhova nadalje postoji središnji element koji predstavlja uvjet za krštenje, a to je kršćanska vjera, koja nije samo vjera u Boga Stvoritelja (kao za pogane) ili vjera u Boga Starog zavjeta (kao za Židove), nego vjera u Boga Isusa Krista.⁵ Rano sačuvano svjedočanstvo zapisano u Novom zavjetu to naglašava kada prikazuje put obraćenika (usp. 1 Sol 9b–10).

Pripovijest o krštenju na blagdan Duhova (usp. Dj 2,14–41) osvjetljuje dvije etape uvođenja u krštenje. Najprije je naviještena kerigma (usp. Dj 2,14–36). Ta prva etapa koja navješćuje otajstvo Kristova uskrsnuća, dovodi do prvog prijelaza – pitanja ‘što mogu činiti’ (usp. Dj 2,37). Ovo pitanje, koje postaje dio obreda, prvi je znak obraćenja i omogućava katekumenima pristup skupini kandidata za krštenje. Izrazili su početnu vjeru, zbog koje su spremni krenuti na put. Ali ta vjera još

¹ Usp. V. DERMOTA, *Katekumenat kot odgovor Cerkev na religiozni položaj človeka*, u: »Cerkev v sedanjem svetu« 21(1987), str. 100–102.

² TAJNIŠTVO PLENARNEGA ZBORA, *Izberi življenje. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkev na Slovenskem*, Družina, Ljubljana, 2002 (odsada: PZ).

³ Za podrobniji pregled kateheze i katekumenata u prvotnoj Crkvi usp.: J. DANIELLOU, *La catéchèse nei primi secoli*, Elle Di Ci, Torino, 1982; M. DUJARIER, *Breve storia del Catecumenato*, Elle Di Ci, Torino, 1984; A. G. HAMMAN (ur.), *Le catéchuménat des premiers chrétiens*, Migne, Paris, 1994; A. URAN, *Katekumenat nekdanj in danes*, skripta, Teološka fakulteta, Ljubljana, 1990; V. ŠKAFAR, *Katekumenat nekdanj in danes*, u: »Bogoslovni vestnik« 55(1995), str. 579–600.

⁴ Usp. J. DANIELLOU, *nav. dj.*, str. 31–32.

⁵ Usp. A. URAN, *nav. dj.*, str. 2–4; V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 579.

nije utvrđena. Potrebno je duže razdoblje kateheze (usp. Dj 2,38–40). To se razdoblje zaključuje drugim prijelazom (pragom), u kojem kandidati dokazuju da su prihvatili riječ (usp. Dj 2,41), što znači da se kateheza u njima utjelovila, da su dovoljno promijenili vlastiti život i da mogu biti kršteni.⁶

Poruka o krštenju Kornelija (usp. Dj 10,1–48) još je preciznija. Predstavlja krsni itinerarij po stupnjevima, kao što su ga izvodili u posljednjoj trećini 1. stoljeća.⁷ Iz podrobnog opisa događaja možemo izdvojiti tri bitna elementa: Bog je onaj koji zove po imenu (usp. 10,3). Čovjek se uplaši od ovoga neočekivanog poziva (usp. 10,4). Bog (preko anđela–navjestitelja) razotkrije svoju namjeru i pozove čovjeka na put (usp. 10,5). Duh Sveti djeluje u odgovornoj osobi (Petru), koja dobiva prosvjetljenje oko poziva poganima (usp. 10,9–16.34–35). Obred krštenja započinje izvan kuće, na vratima (usp. 10,17.25). Odgovorni postavlja pitanje zašto su se sakupili (usp. 10,21.29). Kandidat sâm ili preko svjedoka (kumova) jamči da je pravedan i bogobožan (usp. 10,22.30). Kandidat zamoli da ga se pripusti katehezi (usp. 10,22.33). Njegovu zamolbu potvrđuju anđeo (navjestitelj, učitelj; usp. 10,4.31), izaslanici (usp. 10,22) i zajednica. Primanje u katehetsku skupinu naznačeno je ulaskom u kuću (usp. 10,23.37). Tek nakon toga započinje kateheza u pravom smislu riječi (usp. 10,34–43). Ona vodi prema Kristu, Gospodaru svijetu (usp. 10,36). Njegovo je gospodstvo potvrđeno događajima od Isusova krštenja do objave Uskrsloga (usp. 10,37–41). Navjestitelji su svjedoci tih događaja (usp. 10,39.42). Kateheza želi probuditi odraslu vjeru u Krista te voditi krštenju (usp. 10,43). Ako se vjera pokaže, kandidat može biti kršten. Ali mora ga se preispitati ili pak mora postojati drugo jasno

znamenje, kao što bi bilo u slučaju Kornelija otkrivenje Duha (usp. 10,44).

Zanimljivo je prisjetiti se da su slično kao i kod primanja prozelita u judaizam – riječ je o ulaženju pogana u zajednicu Staroga zavjeta – kao što se to događalo na kraju 1. stoljeća, prvo tri rabina trebala ustanoviti zašto poganin želi ući u zajednicu izabranog naroda.⁸ Usto mu se ukazivalo na sve poteškoće koje ga očekuju. Kandidat koji je uspješno izdržao tu kušnju, bivao je primljen u skupinu onih koje se posebno podučavalo. Tek onda kada je bio iskušán u poznavanju cijeloga Zakona i kad je ozbiljno dokazao da živi prema njemu, bio je obrezan i nakon toga kršten.⁹

Prvotna je Crkva ostala vjerna praksi hebrejske zajednice (usp. Dj 3–15). Katekumenat ima korijene u judaizmu i ne može biti shvaćen bez starozavjetnih temelja. Prema tome, nitko ni u ono doba nije mogao postati kršćaninom bez temeljite pripreme, kušnji i jamstva zajednice.

1.1. *Nastanak katekumenata*

Prvotna je Crkva rano oblikovala temeljit i jasno razrađen plan i postupak, nazvan katekumenatom, koji je u većini slučajeva trajao nekoliko godina.¹⁰ Svrha mu je bila

⁶ A. URAN, *nav. dj.*, str. 4–5; M. DUJARIER, *nav. dj.*, str. 13–14.

⁷ Usp. M. DUJARIER, *nav. dj.*, str. 11–21; A. URAN, *nav. dj.*, str. 5.

⁸ Dujarier navodi ovakvo pravilo: »Ako u onaj dan pristupi čovjek koji bi htio biti primljen među prozelite, mora mu se reći: 'Zašto hoćeš postati prozelitom? Zar nisi svjestan da je ovih dana Izrael progonjen, u nevolji, ponižen i tlačen i teret ga pritišće tlu?' Ako odgovori: 'Svjestan sam i nisam dostojan', neka odmah bude prihvaćen.« Usto podsjeća na sličnost s tekstom Lk 7,1–10, gdje nalazimo sličan put i karakteristične riječi: »Nisam dostojan«. Usp. M. DUJARIER, *nav. dj.*, 20–21.

⁹ Usp. Ivanovo krštenje i oproštenje grijeha: Mt 3,1–12.

¹⁰ Usp. J. DANIÉLOU, *Zgodovina Cerkve 1. Od začetkov do Gregorja Velikega*, Družina, Ljubljana, 1988, str. 91–96.

zajedno pripravljeni odrasle koji su se htjeli obratiti u kršćanstvo, bilo u smislu nadopune njihove pravovjernosti (ortodoksije), bilo u smislu pripreme na primanje sakramenata kršćanske inicijacije. Sredstva za postignuće ovog cilja bila su sastavljena od organskog niza poduka (kateheze) i liturgijskih čina (polaganje ruku, egzorcizmi...). Tijekom cijeloga tog razdoblja kandidat je sudjelovao u snažnom procesu osobnog uvođenja u kršćanski život.¹¹

Postupak katekumenatskog uvođenja odraslih u kršćanstvo u tom razdoblju poznaje tri stupnja: udaljeni ili pripravnički, neposredni ili izvedbeni i mistagoški, koji se obavlja nakon krštenja. Svaki od ova tri stupnja imao je svoje načine, vremena i sadržaje, koji su bili različiti u različitim crkvama, ali uvijek usmjereni istome cilju: postati kršćaninom. Sačuvani izvori ukazuju nam na blisku povezanost između katekumenata i misijskog djelovanja Crkve, jer katekumenat je potvrda dosljednog razvoja misijskog djelovanja. Načini se razlikuju od Crkve do Crkve, no svugdje kršćansko uvođenje novoobraćenika prate svi vjernici, članovi mjesne kršćanske zajednice.

1.1.1. Tok katekumenata

Uvođenje odraslih u kršćanstvo se razvijalo po stupnjevima, koji nisu bili privatni čin pojedinca. U tom uvođenju naimed sudjeluje cijela zajednica. Hipolitova *Apostolska predaja (Traditio apostolica)* sadrži najstariji i najsavršeniji opis reda katekumenata za rimsku Crkvu (oko 215. god.). U poglavljima od 15. do 22. čitamo kako odgovorni za zajednicu stavljaju odrasle koji žele postati kršćanima na prvu kušnju (ispit) s obzirom na istinitost i čvrstoću njihove želje i postavljaju im tri vrste pitanja. Prvi niz pitanja odnosi se na motivaciju za obraćenje. Potrebno je provjeriti njenu istinitost. Oni koji ispituju ne za-

dovoljavaju se odgovorima kandidata, već zahtijevaju potvrdu onih koji su kandidate evangelizirali i pratili ih na putu obraćenja: to su kumovi ili jamci vjere budućeg kršćanina. Drugi niz pitanja odnosi se na životni položaj kandidata, na njihovo bračno stanje (jesu li oženjeni ili udate ili nisu), njihovo društveno stanje (jesu li robovi ili slobodni). Treći niz pitanja odnosi se na zanimanje i zaposlenje, budući da svako zanimanje nije sukladno s kršćanskom vjerom.¹²

Svrha je zadnjih pitanja utvrditi postoje li objektivne mogućnosti za uspješno slušanje kateheze i ispunjavanje moralnih obaveza koje potječu iz vjere.

Nakon povoljno obavljene prve kušnje (ispita), za kandidata za krštenje nastupalo je razdoblje odgoja (u većini slučajeva od tri godine, no ono se moglo i skratiti), tijekom kojega je osoba, za ovaj zadatak

¹¹ Usp. P. CAVALLO (ur.), *Catechesi e iniziazione cristiana*, Dehoniane, Bologna, 1990, str. 51–58; V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 580; M. DUJARIER, *nav. dj.*, str. 22–80; A. URAN, *nav. dj.*, str. 8–23.

¹² Kako je ozbiljno prvotna Crkva postupala pri uvođenju kandidata u katehezu, možemo shvatiti iz Hipolitovih riječi: »Ako je netko vlasnik javne kuće, neka to napusti, inače će biti odbijen. Ako je netko kipar ili slikar, neka ne izrađuje idole, inače će biti odbijen. Ako je netko glumac u kazalištu, neka to napusti ili će biti odbijen ... Tako neka ne bude prihvaćen na kušnju mag, čarobnjak, astrolog, proricateelj budućnosti, tumač snova, nadriječnik, onaj koji prenosi kovani novac i koji izrađuje amulette; svatko od njih mora svoj posao napustiti ili će biti odbijen. Priležnica muža, ako je njegova ropkinja, ako je odgojila svoju djecu i ako je vezana samo s njim, neka sluša (Riječ); ako nije, neka bude odbijena. Muž koji ima priležnicu, neka je napusti i oženi se samo sa ženom. Ako to odbija, neka bude odbijen. Ako smo propustili bilo što, sama će zanimanja to pokazati, ta svi imamo istoga Božjeg Duha«, HIPOLIT RIMSKI, *Traditio apostolica*, br. 15–16; prijevod A. Uran, *nav. dj.*, str. 19. Usp. M. DUJARIER, *nav. dj.*, str. 34–36; R. FALSINI, *L'iniziazione cristiana e i suoi sacramenti*, O. R., Milano, 1990, str. 225–226.

određena sa strane zajednice, obraćenike uvodila u kršćanski nauk i življenje. Ta se osoba nazivala učiteljem slušatelja (doctor audientium), mogla je biti i laik, a bila je službeni učitelj zajednice.

Kandidati za krštenje na ovom stupnju već su se mogli nazivati kršćanima. Sudjelovali su u liturgiji, u crkvi su imali stalno mjesto, slušali su čitanja iz Biblije i homilije. Prije prinosa darova zajednica je molila za njih i katehist je polagao na njih ruke. Nakon toga su bili otpušteni (dimissio), jer zbog obveze čuvanja tajni (disciplina arcani) i zbog nesposobnosti razlučivanja tajni vjere po svetim znakovima nisu mogli sudjelovati u euharistijskom slavlju.¹³

Nakon trogodišnjeg razdoblja doktrinarnog i moralnog odgoja, u redovitim slučajevima katekumeni su mogli ući u drugo razdoblje, a to je neposredna priprava na krštenje, koja je trajala nekoliko tjedana prije Uskrsa. Ovaj je stupanj zapravo bio dio krsnog uvođenja. Pripravnik bi napisao formalnu zamolbu za primanje krštenja. Slijedila je druga kušnja (ispit), koja se odnosila na moralni život pripravnika. U zapadnoj su Crkvi kandidate za krštenje nazivali *izabranima* ili *moliteljima*, a na Istoku *prosvijetljenima*. Vrijeme korizme bilo je bogato vjersko i liturgijsko razdoblje produbljene i stroge priprave, bogato podučavanjem i različitim asketskim i liturgijskim vježbama – ne samo za kandidate za krštenje, nego za sve vjernike, koji su tako dobivali priliku da osveže svoj kršćanski život. *Izabrani* su odvajani od ostalih katekumena, slušali su druge kateheze i učestvovali u svakidašnjem biskupovom polaganju ruku i njegovim egzorcizmima.

Temeljni je cilj ove priprave bio prihvaćanje života po evanđelju. Za postignuće ovoga cilja bilo je potrebno osobno zalaganje kandidata i pozivanje božanskog dara

koji čovjeka oblikuje iznutra. Zbog toga su, uz osobnu molitvu i nastojanje, bili potrebni molitva i nastojanje čitave zajednice, koja je bila uključena u duhovno rađanje novih članova. Posebno mjesto u toj neposrednoj pripravi imali su egzorcizmi. Prema Hipolitovoj *Apostolskoj predaji* ovi su se egzorcizmi obavljali svakoga dana. U Rimu su u 4. stoljeću obavljali egzorcizme u tri korizmene nedjelje i nazivali su ih skrutinijima (scrutinia).¹⁴ Izabrani su imali jasan zadatak da posjećuju bolesnike i obavljaju druga dobra djela. U tom su razdoblju bili nadgledani i kušani ispitivanjem.

U petak i subotu prije Uskrsa bio je posebno svečan susret uoči krštenja. Moli-li su posljednje egzorcizme i obavljali značajne obrede. Cijeli obred bio je usmjeren prema odreknuću od Sotone, što već od prvog stoljeća predstavlja prvi svečani čin krsne liturgije.

¹³ Usp. M. DUJARIER, *nav. dj.*, 37–38; J. DANIÉLOU, *La catechesi nei primi secoli*, str. 52–56.

¹⁴ Prema F. Ušeničniku »skrutinij« znači najprije »istraživanje« (*scrutari*, hrv. istraživati, raspitati), dakle provjeru je li kandidat doista dostojan primiti krštenje. Pored toga znači ispitivanje o poznavanju vjerskih istina, ali i sve obrede priprave na krštenje – nadasve egzorcizme. Na kraju znači susrete kandidata za krštenje u određene dane. Usp. F. UŠENIČNIK, *Katoliška liturgika*, Škofijski ordinariat, Ljubljana, 1945, str. 445; V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 582.

Sâm obred skrutinija je prilično zamršen i ima duboko spasiteljsko značenje. Prema drevnom antropološkom shvaćanju zlo-đavao prožima sve, pa i čovjeka. Čovjeka dakle treba osloboditi i očistiti od djelotvorne prisutnosti zla. Čovjek se od zla, koje je u njemu, ne može osloboditi sâm; potreban je božanski zahvat, koji djeluje u čovjeku posredovanjem Crkve. Temeljno sredstvo toga procesa jest post, koji ima pokorničko i asketsko značenje, a prvenstveno čisti i stvara odgovarajući stav i raspoloženje za prihvat milosti. Usp. V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 582; J. DANIÉLOU, *nav. dj.*, str. 46–48.

1.1.2. Sadržaj podučavanja u katekumenatu

Od početka kršćanstva postojao je okvirni program sadržaja kršćanske poduke koju je trebalo primiti prije nego što bi se ušlo u Crkvu.¹⁵ Taj je temeljni nauk obuhvaćen u *Uputama apostolskim (Didaché)*,¹⁶ koji je kao prvi navještaj vjere (kerigma) u temelju obuhvaćen i u novozavjetnim spisima. Prvi je navještaj postupno bio produbljan u posebnoj poduci, to jest katehezi. Poduka je uvijek povezana s krštenjem, bilo kao priprema bilo kao dopuna. Prvotni je nacrt nauka kristološki. Započinje navještajem Ivana Krstitelja i nastavlja se sve do Kristova uskrsnuća, oslanjajući se na svjedočanstva Staroga zavjeta, posebice psalma i nekih starozavjetnih likova, koji su shvaćeni kao praslike (typoi) Isusa Krista.¹⁷

Iz kanonskih i apokrifnih spisa 1. i 2. stoljeća saznajemo, da se davala moralna, doktrinarna i liturgijska poduka. Sljedeći je korak učinjen pred kraj 2. i početkom 3. stoljeća, kada se kateheza strukturirala kao povijest spasenja (historia salutis) s tipologijskim tumačenjem knjiga Postanka i Izlaska. Kateheza postaje suštinska i temeljita poduka u dogmatskom i moralnom značenju. Sakramenti se tumače za vrijeme obreda i nakon krštenja, to jest u razdoblju mistagogije.

Kateheza je temeljno povezana s liturgijom. Zaključne kateheze katekumenata bile su usredotočene na tumačenje simbola vjere i molitve Gospodnje (Symbolum et Oratio Dominica) te sakramenta uvođenja.

Temelj kateheza bila je Biblija. U nekim crkvama sustavno su se tumačile pojedine knjige Biblije, u drugima uz odabrane ulomke, ali je u svakom slučaju obuhvaćala čitavu povijest spasenja. Cilj ove poduke bio je pokazati kako Stari zavjet dobiva svoje ispunjenje u Isusu Kristu i u

Crkvi. Katekumen, koji je dolazio iz poganstva i prihvaćao novu vjeru, nije učio novu povijest (hebrejsku i kršćansku) koja je postajala i njegovom povijesću tek poradi događaja, nego nadasve zbog njezina značenja.¹⁸ Tumačenje vjeroispovijesti (simbola), tj. onoga što treba vjerovati, shvaćenog kao sinteza Svetoga pisma, bilo je vrhunac doktrinarne formacije. Nazivali su je predajom vjeroispovijesti (traditio symboli), a značila je obred kojim Crkva svoju vjeru predaje katekumenu. Apostolska vjeroispovijest pripadala je pod takozvanu *disciplinu arcani* (dužnost čuvanja tajne) i katekumeni su je učili napamet uoči krštenja; nisu je unosili u crkvene spise, da do nje ne bi mogli doći nevjernici. Slijedilo je uzvratanje ili izgovaranje vjeroispovijesti (*redditio*), koju je katekumen ispovjedio napamet pred zajednicom i biskupom kao osobno svjedočanstvo vjere.¹⁹ Javno izgovaranje obrasca vjeroispovijesti (te možda

¹⁵ Usp. 1 Kor 15,1–2; Gal 1,6–7; 2,2–9.

¹⁶ Usp. G. KOCJANČIČ (ur.), *Spisi apostolskih očetov*, Mohorjeva družba, Ljubljana, 1996, str. 21–50. Usp. također: *Apostolski oci II. Didaché. Klement Rimski: Pismo Korinćanima. Barnabina poslanica*, Verbum, Split, 2010, str. 7–30.

¹⁷ Usp. T. Z. TENŠEK, »Povijesno-dogmatsko utemeljenje katekumenata«, u: Hrvatska biskupska konferencija, *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1993, str. 97–100.

¹⁸ Usp. T. Z. TENŠEK, *nav. dj.*, str. 99; A. Momigliano, *Il conflitto fra paganesimo e cristianesimo nel secolo IV*, Elle Di Ci, Torino, 1968, str. 95.

¹⁹ Usp. J. DANÍÉLOU, *nav. dj.*, str. 49–51; V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 583–584. Tekst vjeroispovijesti bio je u upotrebi isključivo u kršćanskoj slavju, a tek postupno je ušao i u euharistijsko slavje na Istoku u 5. i početkom 6. stoljeća, na Zapadu još i kasnije. U Rimu je uveden tek u 11. stoljeću. Tumačenje Očenaša i Simbola moglo je biti u različitim vremenima. Očenaš se primjerice u Africi tumačio odmah nakon tumačenja Simbola, a u Milanu u doba sv. Ambrozija tek nakon krštenja, jer su bili uvjereni da samo onaj tko je kršten može Boga nazivati Ocem.

i Gospodnje molitve)²⁰ bilo je zaključak katekumenata. Slijedila je krsna liturgija. U doba krštenja i sljedećih dana poduka se nastavljala u mistagoškim katehezama.

Mistagoške kateheze nakon primanja sakramenata predstavljaju tri stupnja tumačenja sakramenata. Prvenstveno se radi o objašnjenju obreda, koje su novokršteni nedavno doživjeli. Slijedi biblijska teologija sakramenata, koje predstavljaju kao nastavljanje velikih božanskih djela u Starom zavjetu: oslobođenje iz Egipta je simbol krštenja, m̀ana simbol euharistije. Konačno, mistagoška kateheza nastoji pružiti odgovore na neka teološka pitanja, primjerice je li potrebno ponovno krstiti nekoga tko je bio ekskomuniciran i slično. Mistagoška kateheza nije obrađivala druge teme osim sakramenata. Poznati su slučajevi u kojima se radi o kršćanskome življenju prema apostolu Pavlu, o komentarima psalama i slično.

Krajem prvog tjedna nakon Uskrsa, kada se mistagoška kateheza završavala, novokršteni su odlagali bijele haljine koje su primili kod krštenja. Njihovo uvođenje time je bilo završeno. Nakon toga njihova je vjera nastavljala rasti u kršćanskoj zajednici i u liturgiji.²¹

1.1.3. Zalazak katekumenata

Godina 313. i Milanski edikt predstavljaju značajan granični kamen u povijesti kršćanstva. Crkva, koje je vjera ranije bila zabranjena a vjernici često progonjeni,²² dobiva pravo javnosti, a nakon toga povlašten položaj. Konačno, kršćanstvo nakon 392. postaje jedina dozvoljena religija. Masovno ulaženje pogana u kršćanstvo značilo je neophodno razvodnjavanje kršćanstva i njegovo udaljavanje od evanđeoskih vrednota.²³ U prvom razdoblju nakon Milanskog edikta ipak se na temelju dotadašnje crkvene prakse dosta produbila

teološka misao o sakramentima uvođenja, ali u praksi se ona često nije uspijevala proširiti.²⁴ Čimbenici koji su utjecali na propuštanje katekumenata bili su ponajprije pomanjkanje motiva za obraćenje, odgađanje krštenja i uvođenje krštavanja djece.

2. SUVREMENI KATEKUMENAT U SLOVENIJI

Broj nekrštene djece u Sloveniji je počeo osobito rasti nakon Drugoga svjetskog rata. Neki su doduše bili kršteni, ali nisu primili druge sakramente.²⁵ Postupno su svećenici ustanovili da slave crkvenu liturgiju i podjeljuju sakramente i »onima koji nisu evangelizirani« te da »u Crkvu primaju djecu koja su odmah nakon toga izložena utjecaju poganske i dekrstijanzirane okoline, u župe primaju i odrasle obraćenike, ali ne nastoje da ih zajednica prihvati«.²⁶

²⁰ Daniélou navodi kako se u tome praksa Crkve u različitim krajevima dosta razlikovala, ali su ipak u većini slučajeva predaja Očenaša ili uvođenje u molitvu bili u početku Velikog tjedna. Usp. J. DANIELÓU, *nav. dj.*, str. 51–52.

²¹ Usp. J. DANIELÓU, *nav. dj.*, str. 54–56; M. DUJARIER, *nav. dj.*, str. 74–79; A. G. HAMMAN, *nav. dj.*, str. 19–20.

²² Usp. F. K. LUKMAN, *Kristusovi pričevalci, Martyres Christi*, Mohorjeva družba, Celje 1983.

²³ Usp. V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 585–587; usp. A. URAN, *nav. dj.*, str. 35–36; M. DUJARIER, *nav. dj.*, str. 63–79.

²⁴ Usp. A. G. HAMMAN (ur.), *Le catéchuménat des premiers chrétiens*, str. 29–177.

²⁵ Usp. V. ŠKAFAR, *Katekumenat nekdanj in danes*, u: »Bogoslovni vestnik« 55(1995), str. 597–599; V. DERMOTA, »Katekumenat kot eden izmed odgovorov Cerkve na religiozne potrebe človeka«, u: *Kateheza v slovenski sekularizirani družbi*, Medškofijski katehetski svet, Maribor, 1987, str. 65–90.

²⁶ A. SMERKOLJ, *Francoski Red uvajanja odraslih v kršćanstvo*, u: »Cerkev v sedanjem svetu« 12(1978), str. 18.

Nakon 1960. god., a posebice nakon 1965. neki su se nekršteni zbog kršćanskog zaručnika željeli vjenčati u Crkvi. Tada se javljaju i prvi slučajevi prve pričesti i potvrde odraslih. U početku su svećenici kandidate pripremali pojedinačno, a kasnije u nekim župama većih gradova i industrijskih središta na posebnim tečajevima za katekumene.²⁷

U Ljubljani su se svi župnici gradskih župa dogovorili i sve odrasle kandidate za krštenje slali u katedralu, gdje su se svake godine održavala dva tečaja za katekumene.²⁸ U jesen 1973. u ljubljanskoj je katedrali započeo jednogodišnji seminar za katekumene. Za jednogodišnje trajanje odlučili su se iz dva razloga. Prvi je bila utvrđena činjenica da mnogi među onima koji su obavili kraći tečaj nisu postali kršćani. Drugi je razlog bio novi Rimski obrednik za uvođenje odraslih u kršćanstvo (OICA).

Anton Smerkolj, tada župnik katedrale u Ljubljani, nakon dvije je godine ustanovio da, unatoč odustajanju, postoje i pozitivna iskustva, budući da većina onih koji završe seminar od listopada do blagdana Duhova u sljedećoj godini, ostaju kršćanima.²⁹ Nakon toga su i neke druge ljubljanske župe započele sa seminarima za katekumene (Sveti Petar, Šiška, kasnije i Navještenje Marijino).

Slovenskim izdanjem Rimskog obrednika OICA 1978. godine zadane su smjernice za katekumenat, sukladno smjernicama Drugog vatikanskog koncila. Svećenici su u još većem broju, iako pojedinačno i nepovezano, počeli održavati katekumenski pastoral u Sloveniji.

U pastoralnoj godini 1987/1988. skupina je svećenika na goričkom pastoralnom području izradila program i izdala knjižicu (skripta) *Uvajanje odraslih v kršćanstvo – katekumenat* (Koper, 1988),³⁰ koji su bili u upotrebi po cijeloj Sloveniji. U knjižici

su pored naslova susreta navedene i glavne točke s odgovarajućom literaturom iz koje su voditelji katekumenata mogli crpsti građu za susrete. Sljedećih su godina na temelju tog programa pripremljene i cjelovite kateheze. Te su kateheze postale temeljni oslonac rada s katekumenima u Koperskoj biskupiji,³¹ a upotrebljavale su se i po cijeloj Sloveniji. Četrdeset tema obuhvaćenih u tom programu, bilo je prikladno za katekumenat od jedne pastoralne godine, sa susretima jednom tjedno od rujna do lipnja sljedeće godine.

Voditelji katekumenata nailazili su na različite poteškoće. Primjećivali su da se katekumenat prečesto shvaća kao neka vrsta predavanja a ne kao životna kateheza u kojoj se prvenstveno radi o posredovanju vjere. Spomenuti autori navode kako je razdoblje u kojem bi katekumen trebao promijeniti svoj život suviše kratko. To se još jasnije pokazalo u slučajevima kada bi isti period bio istodobno određen za pripravu na brak i na sakramente uvođenja.

Normalno bi bilo da su katekumeni odrasli u živim župnim zajednicama, koje svojim življenjem i vjerom privlače nove članove. No često se događalo da su se katekumeni pribojavali domaće župe i da su nakon primanja sakramenata u njoj teško nalazili svoj životni prostor.³² Poteško-

²⁷ Usp. V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 598.

²⁸ Usp. A. SMERKOLJ, *Odrasli, ki se pripravljajo na prejem prvih zakramentov*, u: »Cerkev v sedanjem svetu« 6(1972), str. 44.

²⁹ A. SMERKOLJ, *Skušnje zadnjih let pri uvajanju odraslih v kršćanstvo*, u: »Cerkev v sedanjem svetu« 8(1974), str. 110.

³⁰ Usp. V. PALJK, *Nove razsežnosti katekumenata v novih razmerah*, u: »Cerkev v sedanjem svetu« 26(1992), str. 176.

³¹ Usp. V. PALJK, *Katekumenat v Cerkvi na Slovenskem*, u: »Cerkev v sedanjem svetu« 28 (1994), str. 163.

³² Usp. V. PALJK, *nav. dj.*, str. 163.

ća na koju su također nailazili voditelji katekumenata, bilo je preslabo sudjelovanje laika. U načelu bi u katekumenatu u prvom redu morali sudjelovati laici, katehete i pratitelji, koji bi katekumene usmjevali u kršćanstvo koje sami žive.

Velika je poteškoća bila udaljavanje nakon katekumenata. Rafko Valenčič o tome piše: »Katekumeni po našim župama su nakon katekumenata uglavnom onakvi kakvi su i vjernici po tim župama. Očekivali bismo da katekumeni dolaze iz nekršćanske okoline, iz obitelji koje nisu imale ili nemaju veze s Crkvom. Već otpočetak su dakle udaljeni od kršćanske zajednice. No istraživanje među katekumenima je pokazalo dekrizijalizaciju obiteljske okoline i nedosljednost onih koji su bili ili jesu povezani s Crkvom. Tako, više od polovine odraslih koji su pohađali katekumenat (54%) potječe iz obitelji u kojima su roditelji sklopili kršćanski brak; većina je bila krštena već u djetinjstvu (65%), ali nisu imali vjerski odgoj u obitelji ili župnoj zajednici (30%); u većini slučajeva netko od članova obitelji katekumena više ili manje redovito ide na nedjeljnu misu (više od 50%). Podaci upozoravaju da vjerski odgoj u obiteljima nije mogao prenijeti vrednotu vjere vlastitih djece. No moguća je i drugačija pretpostavka: da se približavaju ili vraćaju vjeri i Crkvi samo oni koji su se u nekom obliku već bili s njome susreli.«³³

U pastoralnoj godini 1993/1994. bilo je, kao dio Slovenskoga katehetskog ureda, ustanovljeno slovensko Nacionalno vijeće za katekumenat. Značajan problem u djelovanju katekumenata bila je još uvijek neusklađenost katekumenatske prakse na području tada još triju slovenskih biskupija,³⁴ premda su okolnosti upućivale na neophodnost veće organiziranosti i jedinstva katekumenata.

2.1. *Općenita pastoralno–katehetska usmjerenja Općeg sabora Crkve u Sloveniji*

Opći sabor Crkve u Sloveniji (2001. god.) ustvrdio je da se posredovanje vjere u Sloveniji u prošlosti odvijalo u tradicionalno kršćanskoj okolini. Ljudi su »živjeli u kulturi punoj vjerskih simbola. S pojavom sekularizacije stanje se sve više mijenjalo, pa danas s pravom govorimo o dekrizijaliziranom društvu u kojemu Crkva nailazi na ljude koji Krista uopće ne poznaju.«³⁵ Istraživanja i svakidašnja iskustva potvrđuju da »je posljednjih desetljeća i slovensko društvo bilo pod jakim utjecajem sekularizacije, koja je plod planske ateizacije nakon Drugoga svjetskog rata, pa i različitih tokova razvoja suvremenog društva«³⁶. Stanovništvo danas većinom živi u gradovima, koji doduše nisu veliki, ali ipak zahtijevaju nove oblike vjerskog življenja. »Ako je još 1991. godine popis stanovništva dao dosta ugodnu sliku pripadnosti katoličkoj vjeri, to se ne odnosi u istoj mjeri i na veće gradove. Posebno je u tom pogledu kritičan naraštaj između 30 i 45 godina.«³⁷ Kako se tradicionalna religiozna okolina jako promijenila, tradicionalna vjera ne može više biti jedino mjerilo i polazište za pastoralni rad.³⁸ Bogata vjerska predaja koja je u davni slovenskom čovjeku pružala čvrst oslonac u odluci za Krista, vjeru i život vjere, danas nije više dostatna za vjeru i življenje vjere.³⁹

³³ R. VALENČIČ, *Katekumenat v šolski dobi*, u: »Cerkve v sedanjem svetu« 28(1994), str. 169. Usp. i W. RUSPI, *Fede e nuova evangelizzazione nell'Europa d'oggi*, u: »Communio« 22(2012), str. 166–177.

³⁴ Usp. V. PALJK, *Nove razsežnosti katekumenata v novih razmerah*, str. 177.

³⁵ PZ 58.

³⁶ PZ 35.

³⁷ PZ 36.

³⁸ Usp. PZ 35.

³⁹ Usp. PZ 87.

Premda dakle »neki znakovi govore o opadanju tradicionalne religioznosti, ipak se povećava zanimanje za duhovnost i druge oblike religioznosti«⁴⁰. Za čovjeka današnjice karakteristično je da sve manje vjeruje racionalnom argumentiranju i dokazivanju, a sve više vlastitim doživljajima i iskustvima.⁴¹ On traži dublji smisao svoga života, osjeća se ugroženim sa svih strana te se utječe lažnim prorocima, koji mu obećavaju sreću. Upravo to ljudsko traženje i čežnja za Bogom izazov su i Crkvi u Sloveniji koja, svjesna da je poslana svim ljudima (usp. 1 Tim 4,2), želi navijestiti radosnu vijest posebno onima koji još nisu ni čuli o Isusu Kristu, pa i onima koji su primili krštenje, ali žive izvan kršćanske zajednice.⁴² Opći sabor traži načina kako čovjeku koji Boga još ne poznaje ili se od njega udaljio približiti Krista⁴³ kojega je Otac poslao zato da imamo život u punini (usp. Iv 10,10).⁴⁴

Opći sabor naglašava kako je uvođenje u kršćanstvo postupni proces.⁴⁵ Razvija se kao put prema vjeri u kršćanskoj zajednici. Put prema vjeri na svim stupnjevima želi čovjeka dovesti do odrasle kršćanske osobe, koja u sakramentima slavi Gospodnja otajstva i svjedoči za Krista u svakidašnjem životu. Zbog toga uvođenje u kršćanstvo podrazumijeva postupni rast u vjeri i planira prikladne korake koji će voditi prema tom cilju. U obzir uzima ne samo ljudski razum nego i cjelokupno ljudsko iskustvo. Promjene na antropološkom i društvenom području danas zahtijevaju da subjekt uvođenja u kršćanstvo ne bude samo pojedinac već i cjelokupna zajednica. Zbog toga u suradnju osim obitelji katekumena želi privući i kumove, župu ili drugu crkvenu zajednicu.⁴⁶ Katekumenat se odvija u župi, ali može biti organiziran i na razini više župa. U njemu ne sudjeluju samo biskup i svećenici, nego i obitelji, vjerske zajednice i drugi kvalificirani laici.⁴⁷

2.2. Katekumenat odraslih i njegovi stupnjevi

»Odrasle koji su napunili osamnaest godina i odlučili su se za kršćanski način života, a nisu kršteni, u kršćanstvo uvodimo katekumenatom.«⁴⁸ Opći sabor određuje da u svim slovenskim biskupijama sva tri stupnja katekumenata (pretkatekumenat, katekumenat i mistagogija) traju u pravilu godinu i pol. U doba mistagogije neka bude barem deset susreta u kraćem razdoblju, ali nakon toga neka susreti bu-

⁴⁰ PZ 18.

⁴¹ Usp. PZ 12.

⁴² Usp. PZ 95.

⁴³ Usp. A. S. SNOJ, *Sodobne evropske kulture in kateheza*, u: »Bogoslovni vestnik« 59 (1999), str. 93–102.

⁴⁴ Usp. PZ 86.

⁴⁵ Usp. PZ 139; KKC 1229.

⁴⁶ Usp. PZ 89: »Kako su naše župe često prevelike, pojedinac u njima ponekad ne nalazi onu prihvaćenost i razumijevanje za kojima u svojojnutrini čežne. To lakše nalazi u manjim živim zajednicama, gdje među članovima vladaju bratski i sestrinski odnosi. Zbog toga je, ondje gdje je to moguće, potrebno osnivati male zajednice koje će zadovoljavati opravdana očekivanja pojedinaca. A ondje gdje one već postoje, valja ih potpuno otvoreno prihvaćati i poticati.«

⁴⁷ Usp. PZ 139.

⁴⁸ PZ 165. Prvotni tekst (TAJNIŠTVO SINODE CERKVE NA SLOVENSKEM, *Izberi življenje. Predlog sklepnega besedila sinode Cerkve na Slovenskem*, Ljubljana, 2000) katekumenima je smatrao i one koji su već primili krst i prvu pričest, ali ne i potvrdi. No nadležna je Kongregacija 10. listopada 2001. o tome dala sljedeće mišljenje: »Prijedlog da se s pastoralnoga gledišta katekumenima smatra i one mlade koji su napunili osamnaest godina a samo su bili kršteni ili su čak i primili pričest, budi sumnju. Odrasle koji se prijavljaju na potvrdu ne možemo uspoređivati s katekumenima; dapače, o njima moramo raspravljati drugačije nego o katekumenima: oni moraju prisustvovati svetoj misi, mogu primiti sakrament pomirenja i moraju ga primiti barem jednom godišnje. Prijedlog mora biti ispravljen i mora odrediti da se priprava tih osoba ustroji prema uzoru katekumenatskog itinerarija«; izvor: Tajništvo Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem. Usp. OICA 295; ODK 90.

du barem jedanput godišnje.⁴⁹ Opći sabor uvažava crkvenu tradiciju i katekumenat odraslih dijeli na stupnjeve, kao što preporučuje OICA. Odrasli katekumeni neka se redovito ne pripremaju na primanje sakramenata kršćanske inicijacije pojedinačno, nego zajedno s drugim katekumenima. Ako u nekoj župi nema dovoljno kandidata za katekumenat, on se može organizirati na razini dekanata ili širega pastoralnog područja.⁵⁰

2.2.1. Pretkatekumenat

Pretkatekumenat, koji obuhvaća razdoblje prve evangelizacije i kerigme, prvi je stupanj uvođenja, jako je značajan i zbog toga »se redovito ne smije propustiti«.⁵¹ Prvi stupanj »razdoblje je odgoja temeljnih životnih stavova, zdravih temelja ljudskoga i kršćanskog života, kada se čovjek uvodi u vjeru«.⁵² Odvija se na osobnoj i na zajedničarskoj razini. Na osobnoj razini obuhvaća doba pripreme u domaćoj župi do uključivanja u skupinu katekumena. Radi se o više razgovora s domaćim svećenikom, koji obuhvaćaju međusobno upoznavanje, upoznavanje domaće župe, razjašnjavanje motiva za katekumenat, upoznavanje s tokom katekumenata i biranje pratioca (kuma).⁵³

Pretkatekumenat na zajedničarskoj razini »započinje ako je moguće istodobno na području cijele biskupije«.⁵⁴ Glavni je sadržaj pretkatekumenata predstavljanje Krista, a može se zaključiti kada su položeni temelji duhovnog života i kada se katekumen već toliko približio Bogu da osjeća potrebu obraćenja.⁵⁵ Prije nego što se pripravnike primi među katekumene, potrebno je »za svakoga prosuditi motive za obraćenje i pročitati ih ako je to potrebno«.⁵⁶ Prijem se mora obaviti u prisutnosti zajednice ili barem jednog njenog dijela, koji sačinjavaju prijatelji i rodbina, katehete i svećenici, pa i »kršćanski pratioci«.⁵⁷

2.2.2. Katekumenat

Drugi je stupanj »doba produblivanja vjere i uključivanja u kršćansku zajednicu«.⁵⁸ Nakon obavljenoga prvog stupnja, u katekumenat smiju biti primljeni oni koji već imaju početnu vjeru u živoga Boga i u Krista Spasitelja.⁵⁹ Već je bio obavljen navještaj evanđelja, dostignut početni stupanj obraćenja, vjere i osjećanja za Crkvu, nakon što je prethodno uspostavljena veza sa svećenikom ili s nekim članovima crkvene zajednice.⁶⁰

Krajem katekumenata, a to bi bilo početkom korizmenog vremena, kada započinje bliža priprema za primanje sakramenata inicijacije, obavlja se upis imena.⁶¹ Tako započinje bliža priprema, koje je svrha duhovna obnova izabраниh katekumena. Pokorničkim obredima (skrutinijima), susretom prilikom predaje vjeroispovijesti i Očenaša te obredima neposredne pripreve zaključuje se priprema izabраниh, koja se odvijala kroz čitavo korizmeno vrijeme. U subotu prije Vazma katekumeni tijekom posebnog obreda »vrate« vjeroispovijest. Treće razdoblje katekumenata zaključuju sakramenti uvođenja,⁶² koji katekumenima trebaju biti podijeljeni u noći vazmenog bdijenja.⁶³ Novokrštenici ovom prilikom primaju pričest »pod dvije prilike za

⁴⁹ Usp. PZ 160. i 170.

⁵⁰ Usp. PZ 166.

⁵¹ UOK 9.

⁵² PZ 352.

⁵³ Usp. PZ 167.

⁵⁴ PZ 168.

⁵⁵ Usp. UOK 10.

⁵⁶ UOK 69.

⁵⁷ UOK 70–71.

⁵⁸ PZ 352.

⁵⁹ Usp. UOK 68.

⁶⁰ Usp. V. ŠKAFAR, *nav. dj.*, str. 590.

⁶¹ Usp. PZ 169; UOK 133.

⁶² Usp. UOK 208–234.

⁶³ Usp. UOK 208.

jedno s kumovima, roditeljima, bračnim drugovima i katehetama laicima«. ⁶⁴

2.2.3. Mistagogija

Treći je stupanj »doba uvođenja u puninu kršćanskog života iz vjere«. ⁶⁵ Nakon što su katekumeni primili sakramente kršćanske inicijacije slijedi uvođenje u otajstva primljenih sakramenata (mistagogija). Zajednica skupa s novim kršćanima odsada »razmatra evanđelje, sudjeluje u euharistiji i obavlja djela ljubavi«. ⁶⁶

Nove kršćane trebala bi pažljivo i ljubazno podupirati cjelokupna zajednica vjernika, a posebno pak kumovi i svećenici. ⁶⁷ Cjelokupni katekumenat u skupini traje uz dobro sudjelovanje katekumena barem godinu i pol. Ako sudjelovanje nije dovoljno redovito, uvođenje u kršćanstvo treba primjereno produžiti. ⁶⁸

Nakon što su završili katekumenat u skupini, treba novokrštenike veoma pažljivo uvesti u domaću župnu zajednicu. S njima je potrebno održati kontakt pomoću posjeta, pisama, susreta, posebnih prilika za ispovijed i produblivanjem katehetskih poticaja. ⁶⁹ Opći sabor posebno preporučuje njihovo »uključenje u zajednice vjernika u župnoj zajednici«. ⁷⁰ Uvođenje u kršćanstvo mistagogijom ne završava, već krsnom pastoralu pripada i permanentni odgoj odraslih vjernika.

2.3. *Katekumenat adolescenata*

Ovaj pastoral obuhvaća mlade od kraja osnovne škole do punoljetnosti koji bi htjeli primiti ili dopuniti sakramente uvođenja. I za nekrštenu djecu, koja se uključuju u vjeronauk u starijim razredima, Opći sabor pored redovitog vjeronauka predviđa dodatni program uvođenja, ako je moguće, uz suradnju roditelja. Ako ima više takvih slučajeva, organizira se katekumenat u skupini, a može i na razini više župa zajedno. ⁷¹ Pastoralno je iskustvo pokazalo

da se mladi od osamnaest godina jako teško snalaze među odraslim katekumenima zbog sadržajnih i metodoloških dimenzija rada s odraslima, pa ih zbog toga nastojimo ne priključiti skupinama odraslih katekumena. Ako se mladi u tom razdoblju odluče za kršćanstvo, osnovno mjesto za njihovo uvođenje u kršćanstvo redovito je omladinska vjeronaučna skupina, ako postoji, ili druga zajednica na razini župe ili više župa. Bez uključenja u takvu skupinu mlade u pravilu ne primamo u katekumenat. ⁷² Ako je potrebno, uvođenje traje više godina, a tek nakon toga mogu primiti sakramente. Mjerilo koje preporuča Opći sabor za katekumenat adolescenata je spremnost da se prihvatiti put prema vjeri putem redovite kateheze, postupno uključivanje u liturgijsku zajednicu i spremnost na svjedočenje svoje vjere u svakidašnjem životu. ⁷³ Mjesto za to je župna zajednica i u njezinu okviru male zajednice, gdje dolazi do izražaja i suodgovornost. Kao i odrasli tako i mladi katekumeni trebaju imati pratitelja ili kuma, koji će im pomoći u uvođenju u kršćanstvo. ⁷⁴ Slovenski Opći sabor preporučuje da se i u katekumenatu adolescenata uvažava OICA.

Preporučuje se da katekumenat adolescenata redovito traje jednako dugo ili dulje od katekumenata odraslih te da se ne žuri s podjeljivanjem sakramenata. Cilj je namre zrela osobna vjera kandidata i njegovo aktivno uključivanje u zajednicu vjernika.

⁶⁴ UOK 234.

⁶⁵ PZ 352.

⁶⁶ UOK 37; usp. PZ 170.

⁶⁷ Usp. UOK 235.

⁶⁸ Usp. PZ 169.

⁶⁹ Usp. PZ 170; UOK 235–239.

⁷⁰ PZ 170.

⁷¹ Usp. PZ 159; usp. UOK 306–369.

⁷² Usp. PZ 160.

⁷³ Usp. PZ 161.

⁷⁴ Usp. PZ 162.

2.4. *Nosioci krsnog pastoralala i kumovi*

Prvi je subjekt krsnog pastoralala crkvena zajednica. Krštenje je naime sakrament kojim se ljudi uključuju u Crkvu (usp. KKC 1267) i veza jedinstva među svima koji su njime označeni.⁷⁵ Zbog toga su pripreve na krštenje i kršćanski odgoj prvenstveno zadaća Božjega naroda, to jest Crkve, koja je posebno prisutna u župi ili drugim crkvenim zajednicama. Zbog toga slovenski Opći sabor određuje da u krsnom obredu u punini zaživi raznoliko sudjelovanje Božjeg naroda. Župna zajednica je odgovorna za rast kršćanskog života krštenih. Zbog toga ona nastoji krštenima pružati mogućnost rasta u vjeri i moli se za njih. Potiče ih da se uključuju u postojeće zajednice vjernika u župi, primjerene njihovoj dobi i njihovom staležu.⁷⁶

Kod krštenja djece kršćanska zajednica nadomješta nedostatan sudjelovanje roditelja. Uloga je roditelja kod uvođenja djece u kršćanstvo nenadoknativa.⁷⁷ Krsni pastoral zahtijeva redovito sudjelovanje roditelja u krsnom događanju, pa zbog toga važi princip: u priprevu djece na krštenje uvijek je potrebno uključiti i roditelje. Krštenje uz sudjelovanje samo jednog od roditelja može biti samo iznimka. U pripravi na krštenje redovito moraju imati udjela oba roditelja – i otac i majka. Isto tako oba trebaju sudjelovati u krsnom obredu.⁷⁸

Župnik je odgovoran za cjelovit krsni pastoral u župi. Slovenski mu Opći sabor nalaže da nastoji pridobiti dovoljno suradnika u krsnom pastoralu, koji će se permanentno odgajati. Domaći je župnik odgovoran za priprevu krštenika i u slučaju kada krštenje nije u domaćoj župi.⁷⁹

Kumovi predstavljaju proširenu duhovnu obitelj krštenika i Crkvu.⁸⁰ Zbog često iskrivljene slike službe kumova potrebno je odgajati kršćansku zajednicu prema ispravnom vrednovanju te službe i prema

oživljavanju te ustanove u duhu bogate tradicije zajednica ranog kršćanstva i prvotne Crkve. Kumovi pomažu odraslim katekumenima barem u neposrednom uvođenju i pripravi na primanje sakramenta krsta te sudjeluju u obredima katekumenata i u samom obredu krštenja, bilo da svjedoče za vjeru odraslog krštenika, bilo da zajedno s roditeljima i katekumenom ispovjeda vjeru Crkve u kojoj će katekumen biti kršten. Nakon krštenja kumovi molitvom podupiru krštene, kako bi oni ustrajali u vjeri i kršćanskom životu. U slučaju krštenja djece kumovi pomažu roditeljima, kako bi dijete jednom moglo ispovjedati vjeru i životom je potvrditi.⁸¹ Kum mora biti član Katoličke crkve, bez određenih ili proglašanih crkvenih kazni. Mora imati najmanje šesnaest godina, osim u iznimnim slučajevima kada iz opravdana razloga župnik ili krstitelj tako prosudi. Kum ne može biti otac ili majka krštenoga. Kuma može izabrati krštenik sâm ili njegovi roditelji ili zamjenici, no ako njih nema, onda župnik ili krstitelj. Kum može biti samo onaj tko je već primio sve sakramente uvođenja. Opći sabor Crkve u Sloveniji nalaže da priprava na krštenje u župi ili izvan nje uključi sve kumove i pomaže im u prepoznavanju njihove uloge i njihovih zadaća kod krštenja i nakon njega. Kao najbolji način odgoja kumova Opći sabor prepoznaje male kršćanske zajednice.⁸²

⁷⁵ Usp. PZ 172.

⁷⁶ Usp. PZ 173.

⁷⁷ Usp. W. RUSPI, *Fede e nuova evangelizzazione nell'Europa d'oggi*, u: »Communio« 22(2012), str. 168.

⁷⁸ Usp. PZ 178–179.

⁷⁹ Usp. PZ 175–177.

⁸⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA BOGOSLUŽJE, *Sveti krst*, 8.

⁸¹ Usp. PZ 181.

⁸² Usp. PZ 183.

3. PRAKSA I SMJERNICE NAKON OPĆEG SABORA CRKVE U SLOVENIJI

Nakon Općeg sabora u praksi se pokazalo da se trajanje katekumenata još uvijek dosta razlikuje po raznim krajevima, no katekumenat većinom traje od 4 do 9 mjeseci. Manji broj voditelja katekumenata vodio je susrete po vlastitim programima, a velika većina po programu koji je pripremio Vinko Paljk sa suradnicima.⁸³ Prije početka pripreve u skupini svi budući katekumeni imaju tri individualna susreta s domaćim župnikom, što se pokazalo kao učinkovita pomoć za njihovo kasnije uključivanje u župnu zajednicu.

Članci Općeg sabora o katekumenatu pokazali su se dakle kao prikladan temelj za usklađivanje katekumenatskog pastoralnoga u svim slovenskim biskupijama. No ostala su mnoga otvorena pitanja, budući da je većina zaključaka Općeg sabora načelne a ne praktične naravi.⁸⁴

3.1. *Upute slovenskih biskupa iz 2005. godine*

S obzirom na to da »u različitim krajevima nije došlo do promjena u dosadašnjoj praksi«⁸⁵, slovenski su biskupi odlučili učiniti odlučan korak u tom smjeru uputama o ostvarivanju katekumenata, objavljenima u službenom mjesečniku slovenskih biskupija *Sporočila slovenskih škofij* u veljači 2005. godine. Upute Općeg sabora glase: »U svim slovenskim biskupijama sva tri stupnja katekumenata odraslih (pretkatekumenat, katekumenat i mistagogija) traju u pravilu godinu i pol. U doba mistagogije treba da bude barem deset susreta u kraćem vremenskom razdoblju, kasnije u razdoblju od jedne godine susreti svakog mjeseca, a nakon toga susreti moraju biti barem jednom godišnje.«⁸⁶ Na temelju tih uputa Slovenska je biskupska konferencija

prihvatila nekoliko konkretnih zaključaka i odluka.

Tako određuje da se u skupinu katekumena prihvaćaju odrasli koji su napunili 18 godina. Katekumenat zajedno s mistagogijom traje barem godinu i pol. Ondje gdje ta praksa još nije stupila na snagu, trajanje je katekumenata posvuda potrebno postupno usklađivati s odredbama. »Upis u katekumenat za one koji će primiti sakramente na vazmenom bdijenju 2006. godine, treba biti u listopadu 2005. godine. Upis za one koji će primiti sakramente na bdijenju 2007. godine, treba biti odmah nakon Uskrsa 2006. godine.« U dekanatskim ili drugim većim središtima morale bi biti dvije skupine katekumena, odnosno dva termina, kako bi se primanje sakramenata omogućilo i u jesen ili u doba Božića.

Nakon završenog upisa katekumena potrebno je ordinarijatu dostaviti prezime i ime, adresu i župu kandidata koji će sakramente primiti, te predložiti program katekumenata.

Tijekom pripreve predviđena su dva susreta katekumena s biskupom, prvi u do-

⁸³ Usp. V. PALJK, *Uvajanje odraslih v krščanstvo. Predkatehumenat*, Pododbor za katehumenat pri Škofijskem pastoralnem svetu Koper, Koper, 2000; V. PALJK, *Uvajanje odraslih v krščanstvo. Katehumenat*, Pododbor za katehumenat pri Škofijskem pastoralnem svetu Koper, Koper, 2000; V. PALJK, *Uvajanje odraslih v krščanstvo, Bližnja priprava. Poglobljanje v skrivnosti*, Pododbor za katehumenat pri Škofijskem pastoralnem svetu Koper, Koper, 2001.

⁸⁴ Sličnu nejedinstvenost u katekumenatskoj praksi u ovom razdoblju autori primjećuju i u drugim europskim zemljama. Usp. W. RUSPI, *El Catecumenado en Italia*, u: CONFERENCIA EPISCOPAL ESPAÑOLA, *Documentos y jornadas en torno al Catecumenado celebradas en España*, Barcelona, 2003, str. 96–115.

⁸⁵ A. GLAVAN, *Katehumenat v Cerkvi na Slovenskem*, u: »Sporočila slovenskih škofij« 2(2005), str. 31.

⁸⁶ PZ *Zaključak* 4(160, 170), 111.

šasću (možda s predajom Biblije), a drugi u korizmi (pokornički skup).

Katekumenu treba preporučiti da ga kum prati već od početka priprave. Župnik, koji vodi katekumenat na razini dekanata ili više župa, mora priopćiti imena katekumena domaćim župnicima.

Katekumenu koji već živi u takozvanoj slobodnoj izvanbračnoj zajednici ili u civilnom braku treba preporučiti da bez odgađanja sklopi brak (iako će kod nekrštenog brak kao sakrament zaživjeti tek nakon krštenja), a sakramente uvođenja će primiti nakon odgovarajuće priprave.⁸⁷

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Katekumenatska praksa koja se u Sloveniji obnovila posljednjih desetljeća u sekulariziranoj okolini pruža mogućnost sve brojnijim ljudima koji u Sloveniji nisu upoznali Krista, da stupe na put prema vjeri. Katekumenat kao inicijacija u kršćanstvo posebno se pokazuje kao neophodna praksa i valjan model u kontekstu nove evangelizacije, na koju poziva sveopća Crkva, a posebice i slovenski biskupi u godini vjere.

⁸⁷ Usp. A. GLAVAN, *nav. dj.*, str. 31.